

Kelemen Endre

A NAGY P. BÁCSI

Abban a másik időben, amikor történetünk játszódik, Ervin apja szíjjasan izmos, jóképűnek mondott fiatalember volt még. Ez az ifjú fiatalember (bizonyos fokig önhibáján kívül, de erről a vélemények erőteljesen megoszlottak, különböző verziókban és utólag így jutott Ervin tudomására, hogy: a csonka családi háttérnek, a tapasztalatlanságnak, az italozásnak, a cél nélküli és haszontalan lázadásnak, a másik nem iránti kontrollálhatatlan vonzódásnak, efféléknek betudhatóan) akkortájt éppen három műszakban dolgozott. Helyesebben sínylődött egy, a szép és igazságos jövőért kifejtett, önfeláldozó és állhatatos rohammunkában, pár hónap alatt felépített fémipari nagyüzem (egy gyorstalpaló tanfolyamon sebtében kiképzett és többé-kevésbé öntudatos) szakmunkásaként. Hitte (helyesebben akkor még hitte, ám utóbb az észrevétlen elmúló évtizedek bizonyították – alaptalanul), szóval akkor még hitte, nem örökre.

Főként az éjszakai műszak (ahogy akkor mondták, éjszakai váltás) viselte meg. Aludni nem tudott, csak kényszeredett szunyókálásra tellett hét és kilenc között, mert akkor már a gyerekek (nem csak a sajátjai – amúgy három volt neki –, hanem a tömbház mögötti játszótér környékén lakó összes kölök) az ablaka alatt hangoskodott. Szintiszta idegbaj, gondolta.

Ervin és testvérei hiába jártak, helyesebben tipegtek, mezítláb és lábujjhegyen, később meg az e célból beszerzett puhatalpú, hangtalan helyváltoztatást biztosító posztópapucsban, hiába beszéltek suttozva – a végeredmény elkerülhetetlenül a morgás, csapkodás és káromkodás volt. (Ez utóbbi, annak ellenére, hogy nem részesült különösebb vallásos neveletésben, hősünket valamiféle megfoghatatlan, megfogalmazhatatlan és homályos szorongással töltötte el.)

Ez alkalommal azonban, amikor szobájából kisompolygott, megkönnyebbülve látta, hogy apja békésen füttyörészve, már-már vidáman tesz-vesz a konyhában: törli az asztalt, pucolja a kályhát, sikálja a mosogatógagylót. Hajlott afelé, hogy azt higgye, álmodik. Vagy hogy apja nem ébredt még fel teljesen. Ébredező jókedvét a pusztá rutinból

elmorgott megjegyzések sem tudták elrontani, miszerint: mindent, ezt is, én kell anyátok helyett megcsináljam.

Jó hangulatát tetézte a váratlanul eszébe ötlő, előző este látott film – egy cowbojos (ahogy ő mondta, kóbojos). Ugyanis ez a valóságtól kissé elrugaszkodott, azzal mintegy párhuzamos világban élő kis krapek imádta a vadnyugati (ahogyan ő mondta, lövöldözős) filmeket: olyan beleéléssel és lendülettel, önmagáról is megfeledkezve tudott szinte bármit előadni, hogy a felnőttek gyakran – csak úgy, saját szórakozásukra – vele meséltettek el filmeket meg mindenféle kitalált vagy valós történeteket, így az általuk is látott és ismert és unalmasnak tartott filmek meglepő módon érdekesnek vagy humorosnak tunk. Az estinek ráadásul a címe is izgalmas és titokzatos volt: *Ultimul tren din Gun Hill*, vagyis *Az utolsó vonat Gun Hillből*. És ami ritkaságszámba ment, együtt nézte az egyész család.

Óneki a feszültség maradt meg leginkább, ahogy a háztetőkön settenkednek a fegyveres férfiak (a rosszak), hogy valamiképpen megállítsák a vasútállomásra (ő úgy mondta, vonatállomás) igyekvő ellenfelüket (a jót). Azt nem egészen értette, a film elején mi is történt az üldözött férfi (a seriff) gyönyörű indián feleségével, akire a többiek vadásztak. Végignézte az erőszak meg a gyilkosság jeleneit is, ami persze elborzasztotta. Ugyanakkor ébredező érzékisége (12 éves lehetett) homályos nyugtalansággal és izgalommal is eltöltötte, amivel ismét csak nem tudott mihez kezdeni.

P. bácsi jön hozzánk – mondta az apja. Őt várom.

Anyátok helyett is nekem kell takarítanom – ismételte el. Ám most ez az újból és teljesen fölöslegesen elhangzó megjegyzés sem tudta a tétlen-kellemes hangulatot (ahogyan később fogalmazott: az állott sör-délelőtöt) elrontani.

P. bácsit még apja előző (és mint tudjuk, bizonyos fokig önhibáján kívül stb. elvesztett) munkahelyéről, mondhatni előző életükből ismerték. Nagydarab, enyhén túlsúlyos, majdnem kétméteres és jó humorú, szemüveges, mackós férfi volt. Pszichológus, vagy mi, ezt Ervin nem tudta volna megmondani, ő sem értette. (Az ismeretlen, ezért nyugtalanító dolgokat megpróbálta kizárni életéből, mondhatni, még összhangban volt önmagával és saját gyermeki világával. Legalábbis többé-kevésbé.)

Apja poharakat meg egy üveg pálinkát tett az asztalra. Abban a másik időben meg országban ugyanis, ahol történetünk játszódik, nemcsak a leghétköznapibb tárgyak, hanem a kívülállókkal nem is feltétlenül megosztható élelmiszeripari termékek – így a pálinka – birtoklása is valahogy mindenki számára felértékelődött, emelvén a birtokosok társadalmi rangját. (Ahogyan jóval később, pár évtized múltán és holmi kultúrantropológiai ismeretek birtokában Ervin fogalmaz majd a mindentudó slendrián és mindig hamis magabiztosságával meg nagyképűségével: oly mértékű és olthatatlan, már-már monstruózus volt a kor szomjúsága. Egyfajta gyógyító, önmagukra kiszabott mérgezést biztosított a mindent elárasztó politikai droggal szemben. Menedéket, fizikai és lelki túlélést, hisz tudjuk, a zsarnoki rendszerek legsajátosabb állapota a részegség. Ellenállás a részegség révén. A szavak utópiája és az alkohol, csak ez maradt. Efféléket és imígyen hőzöngött.)

P. bácsit amúgy ő is imádta, annak ellenére, hogy érzekelte – megtalálán önkéntelenül irigyelte is – másságát, intelligenciáját, humorát. Például élvezte azt, hogy P. bácsi lányai (mondandónk szempontjából lényegtelen adat, de amúgy kettő volt neki) anyját, azaz a feleségét, lánykori nevén emlegette: Majd jön a Hídvégi, és lesz nemulass! Meg hogy gitár lógott náluk a falon. Meg hogy görbe keleti töre volt a kredencen. (Mondjuk, mint utóbb, nagy megrázkódtatására kiderült, hamis gyöngyökkel volt kirakva annak nyele.) De mindenképpen ismeretlen és nyugtalanító, ugyanakkor vonzó volt számára ez az ő családjuktól teljesen idegen szülő-gyerek köteléktípus.

Akkoriban P. bácsi a régió személyautót vezetni óhajtó polgárai számára kötelező módon elvégzendő pszichológiai vizsgálatok kizárólagos lebonyolítója volt – mindazokkal az előnyökkel, amelyek ebből a helyzetből vagy munkaköréből származtak. Ha valaki mondjuk nem bízott önmagában vagy önnön képességeiben, tahó volt vagy csak egyszerűen jó üzleti érzékkel bírt, őt kereste meg. Például egy üveg szilvóriummal, pár doboz cigarettával vagy az akkor aranyfedezetnek számító, ellenséges országból származó és hiánycikknek minősülő (talán osztrák gyártmányú) Wiener kávéval. (Amúgy csomagolásának arany színe mintegy predesztinálta ezt a kávéfajtát a valóságosnál sokkalta nagyobb használati, avagy csereforgalmi értékre, ám e kettő: szín és jelentés, mégis mágikus harmóniában együtt létezett. Ahogyan mondjuk egy, a felső fiókba helyezett és aranyozott betűs feliratú

mélyvörös vagy bordó csomagolású étcsokoládé színe és feliratozása harmonizált a mellette elhelyezett, a szülőknek az ország egyetlen politikai formációjához való hű tartozását, valamint a szép és igazságos közös jövő építéséért kifejtett odaadó és áldozatos munkáját, stb. igazoló tagsági könyvecske színével és feliratával. De legalábbis ahhoz volt fogható.)

Mellesleg, ugyanaz a pár csomag bontatlan cigaretta és hozzávetőlegesen két kilogramm, negyedes kiszerezésű Wiener-kávé keringett a településen belül: rendőrtől párttitkárig és orvostól a hivatali alkalmazottig. Fénykorát érte a barter akkoriban.

Nos, alig fél óra várakozás után, végre befutott P. bácsi.

(Férfias összeölelkezésüket Ervinnek pár évtized múlva sikerült csak megtapasztalnia és megélve megértenie is végre, gyerekkori barátja apjának temetésén: a szó nélküli és erőteljes ölelést, miközben könny csorog mindkettőjük arcán, és úgy tesznek, hogy nem veszik észre.)

A helyszín továbbra is a külteleki panelház (ahogyan ők akkor mondták: blokk) első emeleti, mintegy tíz négyzetméteres konyhája. Asztal, poharak, szilvórium.

Ül a két férfi egymással szemben. Előttük a pálinka. Isznak.

Ervin nézi, hallgatózik. Azok ketten nem törődnek semmit az idővel, csak isznak, isznak, nem beszélnek, isznak.

Szót se szólnak, csak cinkosan néznek egymásra – mintegy értik egymást. És a világot. És a kor olthatatlan, szörnyű szomjúságát.

Ervin arra gondol: ezek megbolondultak. Arra gondol: megállt az idő.

Aztán egy örökkévalóság után P. bácsi megszólal. Mély, a túlsúlyos és jó humorú, jovialis fickók torokból fölgurgulázó hangján azt mondja: *Ultimul tren...*

És itt hagy tíz-tizenöt másodpercnyi szünetet. Nem az őszintétlen ripacs kikalkulált és hatásvadász hallgatása ez, nem. Összhang. Néma egy húron pendülés.

...*din Gun Hill* – fejezi be aztán.

És röhögnek.

Ervin semmit sem ért, bemegy a szobájába. Aztán két perc múlva ismét ki. Azok ketten ülnek a konyhában, egymással szemben, és hallgatnak. Nem beszélnek, isznak.

Apja szólal meg aztán nagy sokára, és azt mondja: *Ultimul tren...*

Elemi erővel feltörő, őszinte röhögés és összekacsintás.

...*din Gun Hill* – folytatja a megkezdett mondatot az apja.

Ervin be a szobába. Kintről néma csend. (Ahhoz volt fogható ez a csend Ervin számára, mint amikor mondjuk egy üveg méz linóleum-padlóra való csattanása után megáll a fizikai világ és úgy marad minden. Amikor szó bennszakad, hang fennakad. Vagy ahogyan csattan a fejhús.)

Ervin nem érti. Semmi izgalmas részlet taglalása, úgymint vadászat, sötét árnyak a tetőkön, puskák, embervadászat stb. Nem, semmi.

(Pár évtized múltán századszor rekonstruálva a történetet Ervin arra gondol, apja valószínűleg arra gondol: azt az indián lányt én is hogy meghúztam volna. Ott a bárzongorán, akár. Meg arra, ha pozícióban vagy, netán hozzátartozóid befolyásos emberek, majdnem bármit megtehetsz büntetlenül. Víz nem válik vérré. Kihúznak a slamasztikából. Meg talán arra is, hogy akkor mi van a törvénytisztelettel meg a tisztességgel?)

P. bácsi valószínűleg arra gondol: érdekes kérdés, az interperszonális viszonyok bomlása miként alakítja át a közösség életét. Meg hogy a törvénytiszteletnek hol vannak határai. Hogyan működik a gyászmunka. Netán arra is, a szülői szeretetet és barátság ütközéséből melyik kerül ki győztesen, stb.)

És így telik el a délelőtt. Két, Ervin számára kedves férfi hallgat és iszik a konyhában, akiknek, úgy tűnik, nincs szavakra szükségük. Értik egymást. És a világot.

Ő meg egyre zavarodottabb.

Megsejti, hogy a rend, az otthonosság, harmónia – az a bizonyos metafizikai felsőbbrendűség, mindez már végképp oda. Torokszorító, nyugtalanító gomolygás, zúrzavar és homály. Megsejti, hogy mindennek vége lesz egyszer, ennek is, a férfibarátság, a szavak nélküli összetartozásnak – és egész további életében ezt keresi aztán.

És így telik el az egész délelőtt. Ebben a zavart megrendülésben.

Két évtized múlva véletlenszerűen találkozik Hídvégivel, P. bácsi feleségével. Egy több száz kilométerre lévő városba utazik, az ottani diákok tudását felméréndő, és vizsgáztató társa Hídvégi. A kedves, idősödő hölgy kezét az ő karjára téve hozzáhajol, és halkán, számára

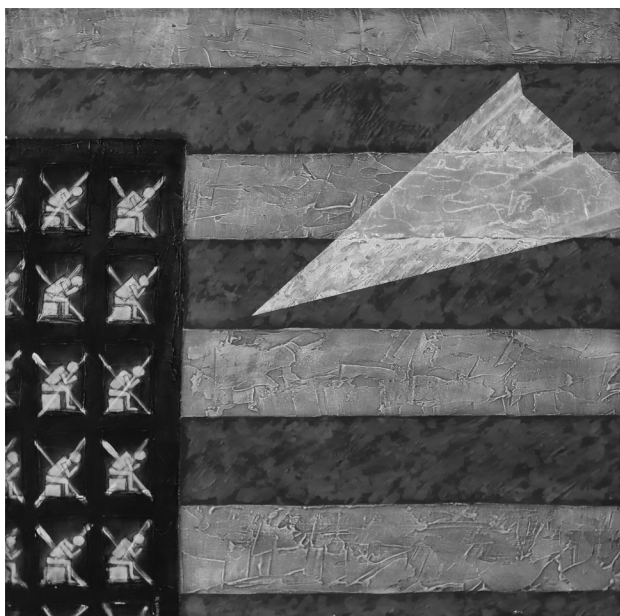
érthetetlen együttérzéssel a hangjában azt mondja: Hallottad, ugye? P. öngyilkos lett.

Misericordiam, és zsibbadt zuhanás.

Hirtelen kavargog fel benne nagyon mélyről a zavart kiüttlanság-érzés, ott van már az egykori délelőtt, a homály, a megrendülés, az otthonosság elvesztése, élesebben, mint valaha, körbeér az ív és omlik is rögtön össze.

Vagy talán akkor kerül a helyére minden: a pillanatok zörögve elvonulnak, de némán ül szemében vagy szívében az egykori (és azóta mindig is ott lévő) szavakon túli némaság, a zavarodottság, a harmónia nélküli hallgatás.

Tudván tudja immár: e kristálytisztá léleksúly és hiány immár csakis és kizárólag az övé.

*„In God we trust”, 2012
(84 x 84 cm, olaj, vászon)*